

Biện pháp giáo dục kỹ năng nhận diện và thể hiện cảm xúc cho trẻ 5 – 6 tuổi trên địa bàn thành phố Quảng Ngãi

Trần Bửu Diễm*, Hồ Thị Thúy Hằng**

* Học viên cao học. Trường Đại học Sư phạm - Đại học Đà Nẵng

** Trường Đại học Sư phạm - Đại học Đà Nẵng

Received: 9/2/2023; Accepted: 13/2/2023; Published: 9/3/2023

Abstract: This article proposes measures to educate the skills of recognizing and expressing emotions for 5-6 year old children in Quang Ngai city. Specific measures include: Organizing training courses for preschool teachers on the content and teaching methods of skills in recognizing and expressing emotions; Create a positive environment, organize practical experiences; Use literary works to stimulate children's interest in exploring emotions and create opportunities for children to share their feelings about the characters in the story; Encourage your child to name and express feelings.

Keywords: Skills to recognize and express emotions; Educating skills to recognize and express emotions, preschool teachers; children 5-6 years old; Quang Ngai.

1. Đặt vấn đề

Kỹ năng nhận diện và thể hiện cảm xúc là khả năng nhận diện cảm xúc của chính mình và người khác, nhận thức một cách đầy đủ cảm xúc đó tác động đến mình và mọi người ra sao. Đó còn là khả năng điều chỉnh cảm xúc, khả năng nhận ra và hiểu rằng cảm xúc có thể thay đổi và vì sao lại như vậy, từ đó có những thái độ, hành vi thể hiện ra bên ngoài phù hợp với hoàn cảnh cụ thể.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Cơ sở đề xuất các biện pháp

Căn cứ vào quy định về bộ chuẩn phát triển trẻ em năm tuổi ban hành kèm theo Thông tư số 23/2010/TT-BGDĐT ngày 22 tháng 7 năm 2010 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo. Căn cứ vào Chương trình Giáo dục mầm non được ban hành theo Thông tư số 01/VBHN-BGDĐT ngày 13/4/2021 của Bộ Giáo dục và Đào tạo, mục tiêu của giáo dục mầm non là giúp trẻ em phát triển về thể chất, tình cảm, trí tuệ, thẩm mỹ, hình thành những yếu tố đầu tiên của nhân cách, chuẩn bị cho trẻ em vào lớp một; hình thành và phát triển ở trẻ em những chức năng tâm sinh lý, năng lực và phẩm chất mang tính nền tảng, những kỹ năng sống cần thiết phù hợp với lứa tuổi, khơi dậy và phát triển tối đa những khả năng tiềm ẩn, đặt nền tảng cho việc học ở các cấp học tiếp theo và cho việc học tập suốt đời mục tiêu của chương trình giáo dục mầm non về thể chất, tình cảm, trí tuệ, thẩm mỹ, hình thành yếu tố đầu tiên của nhân cách, chuẩn bị cho trẻ em vào lớp một. Căn cứ vào thực trạng kỹ năng nhận diện và thể hiện cảm xúc của trẻ 5 – 6 tuổi trên địa bàn thành phố

Quảng Ngãi và một số khó khăn gặp phải của giáo viên khi thực hành các biện pháp giáo dục kỹ năng này ở trường mầm non.

2.2. Các biện pháp cụ thể

2.2.1. Tổ chức tập huấn đào tạo giáo viên mầm non về nội dung, phương pháp giảng dạy kỹ năng nhận diện và thể hiện cảm xúc cho trẻ 5 – 6 tuổi

a/ Mục đích của biện pháp: Giúp giáo viên mầm non thống nhất phương pháp, nội dung giảng dạy kỹ năng nhận diện và thể hiện cảm xúc cho trẻ 5 – 6 tuổi một cách rõ ràng, cụ thể; cung cấp đầy đủ tài liệu phục vụ cho việc giảng dạy.

b/ Cách tiến hành:

Ban Giám hiệu trường mầm non mời chuyên gia tâm lý, tổ chức hội thảo, tập huấn chuyên sâu về giáo dục cảm xúc nói chung cũng như kỹ năng nhận diện và thể hiện cảm xúc nói riêng cho toàn thể cán bộ, giáo viên nhà trường. Trong cuộc họp chuyên môn hay sinh hoạt chuyên đề, hiệu phó chuyên môn hoặc tổ trưởng chuyên môn hướng dẫn trình tự về nội dung, phương pháp và cách tiến hành của một hoạt động giảng dạy về kỹ năng nhận diện và thể hiện cảm xúc. Giáo viên trực tiếp phụ trách lớp học chuẩn bị giáo cụ và đồ dùng đầy đủ phục vụ cho việc giáo dục này hiệu quả. Nhà trường thường xuyên trao đổi, học hỏi kinh nghiệm giữa các giáo viên.

Đặc biệt trong các buổi sinh hoạt chuyên đề hoặc thao giảng cụm, tổ chuyên môn sẽ tích hợp các hoạt động giáo dục kỹ năng nhận diện và thể hiện cảm xúc của trẻ vào tiết dạy, chuẩn bị chu đáo giáo án, đảm bảo khi lên tiết giáo viên sẽ truyền tải đầy đủ về nội dung

phương pháp giảng dạy kỹ năng nhận diện và thể hiện cảm xúc. Từ đó, giáo viên tham gia dự giờ sẽ hiểu rõ hơn về nội dung phương pháp giáo dục một cách thuận lợi nhất. Nhà trường tạo điều kiện cho giáo viên tham gia sinh hoạt trong các lớp học về chủ đề cảm xúc, kỹ năng nhận diện và thể hiện cảm xúc của các trung tâm trong và ngoài nước nhằm giúp giáo viên tiếp cận nhiều nguồn tài liệu, phương pháp hay, mới và hiện đại.

2.2.2. Tạo môi trường học tập tích cực, tổ chức trải nghiệm thực tế

a/ Mục đích của biện pháp: Tạo tâm lý thoải mái, hứng thú, kích thích tính tích cực, chủ động tham gia các hoạt động, xây dựng mối quan hệ tốt đẹp giữa trẻ với bạn bè, cô giáo. Đồng thời, với môi trường học tập hạnh phúc, chơi mà học, không nặng nề lý thuyết, giáo viên điều, sẽ giúp các bài học gắn liền với thực tiễn, giúp trẻ dễ tiếp nhận và ghi nhớ.

b/ Cách tiến hành:

Môi trường cho trẻ hoạt động là nơi có các nguồn thông tin phong phú, khuyến khích tính độc lập và hoạt động tích cực của trẻ. Cần lưu ý cách tổ chức trang trí các hình ảnh xung quanh lớp học: cô giáo và trẻ cùng tham gia các hoạt động trang trí lớp học, cắt dán, vẽ sáng tạo; có thể phân các nhóm trẻ cùng hoàn thiện một bức tranh, phát huy tính hợp tác, làm việc nhóm. Bên cạnh đó, có thể xây ra các bất đồng phát sinh giữa các trẻ, cô giáo đồng hành cùng trẻ và tìm cách ứng xử, giải quyết đúng đắn.

Trang trí góc thiên nhiên: cô và trẻ cùng trồng, chăm sóc, tưới nước những chậu hoa nhỏ, xinh xắn. Hoạt động này giúp trẻ yêu thiên nhiên, biết quan tâm và có trách nhiệm với chậu cây mình chăm sóc.

Trang trí trong các góc chơi: trang trí linh hoạt, hấp dẫn và thay đổi nội dung theo từng chủ đề, không gian cố định.

Tổ chức hoạt động làm đồ dùng, đồ chơi: mỗi đồ dùng, đồ chơi được sắp xếp theo từng chủ đề, kích thích trẻ phát triển các lĩnh vực nhận thức, ngôn ngữ, tình cảm và mối quan hệ. Qua hoạt động này nhằm kích thích óc sáng tạo, khả năng khéo léo của trẻ. Đặc biệt sản phẩm tạo ra là nguồn học liệu dồi dào, phục vụ việc học tập cho trẻ.

Giáo viên giới thiệu các góc chơi và quản lý tốt quá trình trẻ chơi trong các góc. Biện pháp này giúp trẻ chủ động tìm kiếm đồ chơi khi cần, triển khai trò chơi sáng tạo, thu dọn và cất đồ chơi đúng quy định. Khi tham gia các hoạt động chơi trẻ học cách lắng nghe chú tâm, trao đổi cùng bạn, cùng cô, đòi hỏi trẻ tương tác, xây dựng các mối quan hệ xung quanh. Từ

đó, trẻ hình thành sự tự tin, biết chia sẻ, phối hợp cùng bạn, điều chỉnh cảm xúc và hành vi phù hợp. Khi trẻ chơi cô cần bao quát trẻ, lắng nghe, tôn trọng, động viên, ủng hộ các ý tưởng của trẻ, trò chuyện cùng trẻ. Từ đó trẻ cảm thấy mình được quan tâm, tin tưởng, giúp trẻ dễ mở lòng mình chia sẻ những cảm xúc.

Khi trẻ chơi các trò chơi vận động thì các bạn cùng reo hò, cổ vũ để động viên tinh thần cho các bạn, tạo bầu không khí sôi động một cách tự nhiên trẻ dễ dàng biểu lộ niềm vui trên khuôn mặt, nụ cười.

Lúc trẻ hát thì cô và các bạn sẽ vỗ tay theo nhịp, lắc lư theo điệu nhạc, hòa nhịp cùng bài hát, tạo niềm vui, hứng khởi trong lớp. Ngoài ra, để tạo không khí vui vẻ trong lớp học, giáo viên cần tránh so sánh các trẻ với nhau, cư xử công bằng nhẹ nhàng, đồng thời giúp trẻ có cơ hội sửa sai rút kinh nghiệm, rút ra bài học cho chính mình. Sống trong bầu không khí vui vẻ, thoải mái trẻ sẽ dễ dàng hòa đồng, cởi mở và chia sẻ cảm xúc của mình cùng cô giáo, các bạn, giúp trẻ có thể phát huy những thế mạnh và tích cực rèn luyện các kỹ năng của mình.

Bên cạnh đó, trường học nên tổ chức các buổi dã ngoại, tham quan. Trẻ có thể tham quan các làng nghề truyền thống: bánh tráng, làng gốm,... hoặc du lịch biển, các bé được vui chơi cùng nhau. Qua những trải nghiệm cùng nhau, các bé sẽ có những gắn kết chặt chẽ, có cơ hội sẽ chia cảm xúc, đồng cảm cùng bạn bè. Đặc biệt đối với lứa tuổi 5-6 tuổi, trẻ rất hiếu động tò mò, muốn học hỏi, tìm hiểu thế giới tự nhiên và xã hội.

2.2.3. Sử dụng tác phẩm văn học nhằm kích thích hứng thú khám phá cảm xúc cho trẻ và tạo cơ hội cho trẻ chia sẻ cảm xúc về các nhân vật trong truyện

a/ Mục đích của biện pháp: Thông qua việc sử dụng các tác phẩm văn học, qua lời đọc, kể của giáo viên để hướng trẻ vào việc khám phá, nhận biết và thể hiện cảm xúc bản thân. Bên cạnh đó, trẻ có cơ hội chia sẻ cảm xúc với mọi người xung quanh qua các nhân vật trong truyện.

b/ Cách tiến hành:

Đọc và kể diễn cảm tác phẩm văn học: cô giáo cần sử dụng mọi sắc thái của của gương mặt, giọng điệu, cử chỉ cùng các hình thức biểu hiện khác làm cho tác phẩm hiện lên một bức tranh sống động, gần gũi. Bằng sự sáng tạo, linh hoạt cô giáo cần phối hợp giọng kể với những cử chỉ, điệu bộ, nét mặt, ánh mắt, những yếu tố phi ngôn ngữ sẽ giúp trẻ cảm nhận bằng trực cảm từ đó hiểu rõ hơn ý nghĩa của truyện, khắc họa sâu hơn hình ảnh của nhân vật. Lời kể của cô như sự bổ sung tạo mối quan hệ chân tình giữa cô và trẻ. Cô giáo là cầu nối giữa tác phẩm và trẻ, kích thích

nhận thức của trẻ, khơi gợi trẻ bộc lộ suy nghĩ cảm nhận riêng của mình về tác phẩm, về nhân vật. Cô giáo cần có một hệ thống câu hỏi thông minh, khéo léo để cuốn hút trẻ tranh luận, tương tác hai chiều với trẻ, khuyến khích trẻ bộc lộ và thể hiện cảm xúc với nội dung tác phẩm.

Cô giáo chủ động chuẩn bị giáo cụ như rối tay, tranh vẽ, âm thanh... để tác phẩm văn học thêm sống động, màu sắc và trực quan hơn đối với trẻ. Khuyến khích trẻ nhập vai trong các trò chơi đóng kịch dựa theo nội dung của các tác phẩm văn học, trẻ được sống trong câu chuyện và được trải nghiệm cảm xúc của nhân vật. Từ được nghe câu chuyện cô giáo dẫn dắt đến tự bản thân hòa mình cùng câu chuyện, nhân vật sẽ giúp trẻ tự kể, sống với câu chuyện của mình một cách chắc chắn hơn.

Ngoài tác phẩm văn học là truyện thì thơ cũng được xem là một phương tiện hữu hiệu, có nhiều ưu thế khi thơ có vần nhịp, ngắn gọn, súc tích khiến trẻ dễ tiếp nhận. Trong một số tác phẩm thơ dành cho trẻ nhỏ, hình tượng nhân vật được thể hiện một cách chi tiết, đầy đủ, rõ nét và phù hợp với tâm lý trẻ nhỏ. Do đó, giáo viên có thể vận dụng linh hoạt những bài thơ hoặc đoạn thơ để giáo dục cảm xúc cho trẻ.

2.2.4. Khuyến khích trẻ gọi tên và thể hiện cảm xúc

a/ *Mục đích của biện pháp:* Trang bị kiến thức về cảm xúc cho trẻ, giúp trẻ hiểu và quản lý cảm xúc của chính mình. Trẻ cũng có thể nhận diện được cảm xúc của người khác và phản ứng với người khác một cách phù hợp hơn.

b/ *Yêu cầu của biện pháp:*

Giáo viên cần hỏi trẻ về những cảm xúc mà bản thân hoặc những người khác có thể cảm nhận được. Bằng cách này giáo viên cung cấp thêm các cơ hội để con xác định, gọi tên và thể hiện cảm xúc.

Khuyến khích trẻ thể hiện cảm xúc của mình, cô giáo khen ngợi bé khi thể hiện những cảm xúc theo những cách thích hợp và chỉ ra biểu hiện cụ thể của bé khi bộc lộ cảm xúc đó. Bên cạnh đó, trong các hoạt động học tập, vui chơi ở trường, giáo viên giúp trẻ xây dựng vốn từ vựng về cảm xúc và tận dụng các cơ hội trong suốt thời gian ở cùng trẻ để xác định và gọi tên những gì con có thể cảm thấy.

c/ *Cách tiến hành:*

Thể hiện cảm xúc thông qua sự quan tâm: Dạy trẻ cách phân biệt các cảm xúc bằng các biểu cảm, hành động và tỏ ra đồng cảm với những cảm nhận của các bé ngay từ khi vừa đến lớp. Khi trẻ đến lớp, giáo viên chuẩn bị ngoài cửa một số biểu tượng như: cười vui vẻ, bắt tay, ôm, hôn vào má, đập tay,... Trẻ sẽ chọn

một biểu tượng mà trẻ thích, sau đó cô sẽ thực hiện cùng với trẻ trước khi vào lớp. Trong các hoạt động ở lớp, giáo viên cần thể hiện sự ân cần, quan tâm trẻ. Có thể sử dụng những câu hỏi như: “Con cười gì mà vui thế?”, “Sao con lại khóc? Con đang buồn gì à?”, “Con đang giận bạn à? Bạn tranh đồ chơi của con nên con không vui đúng không?”. Bằng cách gọi tên các cảm xúc này, trẻ sẽ học và hiểu được một số cảm xúc và biểu hiện bằng hành vi tương ứng phù hợp.

Cùng các bé chơi trò chơi gọi tên cảm xúc: thông qua các trò chơi, giáo viên dạy trẻ cách phân biệt cảm xúc sẽ khiến trẻ dễ tiếp thu và học một cách vui vẻ hơn. Giáo viên sử dụng các hình ảnh, biểu cảm của gương mặt để diễn tả, sau đó hỏi các bé là cảm xúc gì? Có thể diễn tả lại cảm xúc đó không? Khi nào sẽ có cảm xúc như vậy? Qua hoạt động này sẽ giúp trẻ khám phá cách thể hiện cảm xúc và mang lại nhiều kiến thức cho trẻ.

Vào cuối tuần, giáo viên có thể cùng xem phim hoạt hình, video âm nhạc để nói chuyện với trẻ về cảm xúc. Khi xem phim cùng nhau, hãy chỉ ra những nhân vật thể hiện những cảm xúc khác nhau, biểu hiện gì trên cơ thể thể hiện cảm xúc đó, gọi tên cảm xúc mà nhân vật cảm nhận và thảo luận về điều gì đã kích hoạt cảm xúc, mong muốn của nhân vật trong hoàn cảnh đó là gì? Cô cũng có thể liên hệ với thực tế với trẻ, khi con trong trường hợp như vậy con sẽ cư xử như thế nào?

3. Kết luận

Các biện pháp giáo dục kỹ năng nhận diện và thể hiện cảm xúc của trẻ 5 – 6 tuổi được đề xuất dựa trên các căn cứ pháp lý, cơ sở khoa học và cơ sở thực tiễn, có tính cấp thiết và tính khả thi. Nếu các trường mầm non sử dụng những biện pháp này có thể nâng cao kỹ năng nhận diện và thể hiện cảm xúc cho trẻ, từ đó giúp trẻ nâng cao trí tuệ cảm xúc, góp phần hoàn thiện nhân cách.

Tài liệu tham khảo

1. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2010), *Thông tư ban hành Quy định về Bộ chuẩn phát triển trẻ em 5 tuổi*, Số 23/2010/TT-BGDĐT ngày 23/7/2010. Hà Nội
2. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2021), *Thông tư Ban hành chương trình giáo dục mầm non*, Số 01/VBHN-BGDĐT ngày 13/4/2021. Hà Nội
3. Đặng Thị Ngọc Quyên (2014). *Biện pháp giáo dục kỹ năng nhận biết và thể hiện cảm xúc cho trẻ 5-6 tuổi ở một số trường mầm non tại thành phố Hồ Chí Minh*. Luận văn Thạc sĩ Giáo dục học chuyên ngành Giáo dục mầm non.
4. Daniel Goleman (2021), *Trí tuệ xúc cảm*, Nxb Lao động Xã hội, Hà Nội.